

ER

ULUSLARARASI ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU V

1-5 Kasım 2007

B İ L D İ R İ L E R

CİLT II

EDITÖR

DR. COŞKUN YILMAZ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	179439
Tas. No:	956.141 ÜSK.5

ÜSKÜDAR
BELEDİYESİ

**ULUSLARARASI
USKUDAR SEMPOZYUMU V**

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. İsmail Eriinsal
Prof. Dr. Mustafa Uzun / Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Prof. Dr. Tufan Buzpınar / Doç. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı
Yrd. Doc. Dr. Erhan Afyoncu

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Doç. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı

YAYINA HAZIRLIK

Zafer Cınar, Ugur Demir

İMLA VE TASHİH

Prof. Dr. Mustafa Uzun, Ahmet Karataş

GORSEL ARASTIRMA

Zafer Çınar, Ugur Demir

FOTOGRAFLAR

Zekiye Ermiş, A. Bilal Aslan, Suphi Darıcalı

SEMPOZYUM FOTOGRAFLARI

Kenan Koca, İsa Telli

TASARIM

Hamit Celebi

BASKI VE CİLT

Görsel Dizayn Ofset Matbaacılık Tic. Ltd. Sti.

İstanbul 2008

ISBN 978-9944-5807-5-5

Telif hakları Üsküdar Belediyesine aittir, tamamı veya bir kısmı izinsiz
basılamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

Hakimiyeti Milliye Caddesi,

Atlas Çıkmazı No: 69

ÜSKÜDAR / İSTANBUL

Tel: 0 216 531 30 00 • Faks: 0 216 531 31 03

www.uskudar.bel.tr

Üsküdar'da Medfun Kaptan Paşalar

ARŞ. GÖR. ÖZGÜR ORAL

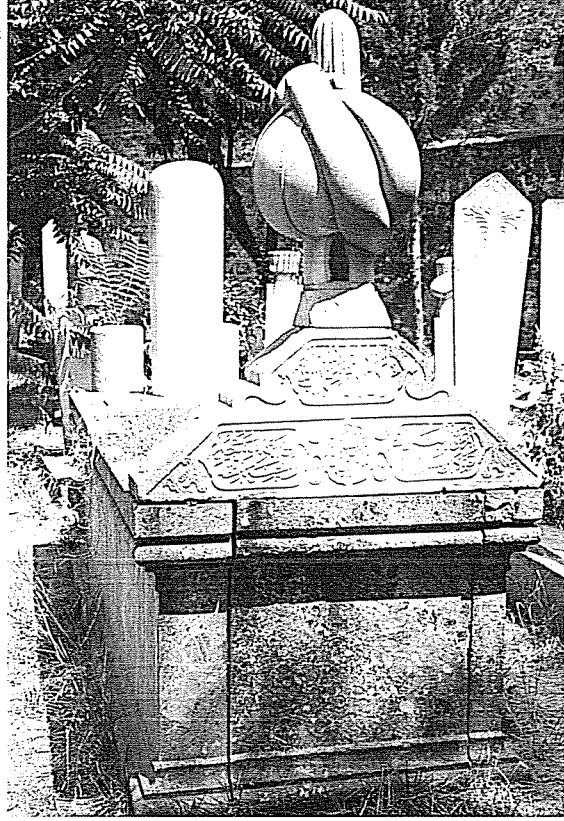
İstanbul Üniversitesi

Üsküdar, deniz kıyısında, liman ve iskele merkezli olarak kurulmuş olan bir yerleşim yeridir. Bu iskele ve liman, Üsküdar'ın İstanbul ve Galata'ya bağlanmasına temin ettiği gibi, burada ticari aktivitelerin yoğunlaşmasına da yol açmıştır. Bu sayede Üsküdar tarih içinde küçük bir kasabadan neredeyse şehri andıran büyük bir idari yapıya dönüşmüş, Üsküdar'ın nüfusu giderek artmıştır.

Bu yapının gelişiminde denizin ve denizcilerin özel bir önemi vardır. Evliya Çelebi, Üsküdar'ın ahalisinden bahsederken bu halkın birkaç taifeden oluştuğunu, bu taifelerden birinin gemiciler, bir diğèrinin de kayıkçılar olduğunu ifade etmektedir.¹ Eski bir limanı ve iskelesi bulunan Üsküdar'da gemicilerin bulunması kaçınılmazdı. Bunların dışında, Üsküdar'ın İstanbul ve Galata ile irtibatının sağlayan kayıkçı zümresi de Üsküdar nüfusunda ciddi bir yekûn tutmaktaydı. Son olarak Üsküdar'da, Öküz Limanı'nda, XVIII. yüzyılın sonlarında inşa edilen Tersane'ye bağlı zahire ambarları,² Üsküdar'ı Osmanlı deniz organizasyonun daha da içerisine çekmiş, Tersane'ye bağlı bu yapı ve burada istihdam edilen personel, Üsküdar'ın denizcilikle olan bağınu kuvvetlendirmiştir.

Bunların dışında, Üsküdar'ın denizlerle olan bağı, bu yazının da konusunu oluşturan, maddi olmaktan ziyade manevi bir bağıdır. Çeşitli tarihlerde, Osmanlı donanmasının en üst düzey ismi olan Kaptan paşalık/Kaptan-ı deryalık makamında bulunan kişilerden bazılarının mezar ve türbeleri Üsküdar'da yer almaktadır. Bu vesile ile Üsküdar, yukarıda zikrettiğim maddi unsurların yanı sıra, bu gibi manevi addedilebilecek unsurlarla denizcilikle farklı bir bağ tesis etmektedir.

Aşağıda tek tek Üsküdar'da medfun olan kaptan paşaların kısa biyografileri, donanmadaki faaliyetleri ve mezarları hakkında bilgi verilecektir:

Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın
Mihrimah Sultan Camii
Haziresi'ndeki kabri

I. Kaptan-ı Derya Sinan Paşa

Kaptan-ı Derya Sinan Paşa, Kanuni dönemi sadrazamlarından meşhur Rüstem Paşa'nın kardeşidir. Aslen Hırvat asıllı olan Sinan Paşa, ağabeyinin padişahın damadı ve sadrazam olmasından dolayı, devlet kademelerinde hızla yükselmiştir. Hersek sancak beyi iken, 1550 senesinde, Sokollu Mehmed Paşa'nın kaptanlıktan alınarak Rumeli Beylerbeyiliğine tayininin ardından, yıllık 700.000 akçe gelir ile "Mirmîrân-ı Cezâyir-i Bahr-i Sefîd ve Kapudânî" unvanı ile kaptan-ı deryalığa tayin olunmuştur.³

Osmanlı denizciliğinin yükselişte olduğu bir dönemde kaptan-ı derya olan Sinan Paşa, Osmanlı denizciliğinin siyasi ve teknolojik anlamda en üst düzeyde olduğu ve Büyük Türk denizcisi Barbaros Hayreddin Paşa'nın yetiştirdiği denizcilerin hâlâ donanmada faal görevler üstlenmiş oldukları bir dönemde kaptan paşalık görevinde olduğu için şanslıdır denebilir. Döneminde denizlerde cereyan siyasi hadiselerde başrolde, kendisinden ziyade Turgut Reis'in aktif rol oynadığını görmekteyiz. Sinan Paşa'nın zamanında Osmanlı donanması özellikle Kuzey Afrika'da faal durumdadır. Sinan Paşa, 1551 senesinde 120 parça kadirga ile Trablusgarp'ın fethine katılmış ve burayı savaşı almıştır.⁴ Trablusgarp'ta

elde edilen başarı Turgut Reis'in bir başarısı olarak görüldüğünden olsa gerek, Sinan Paşa, eyaletin idaresini söz vermiş olmasına rağmen Turgut Reis'e değil de, Hadım Murad Ağa'ya vermiştir. Fakat buna rağmen Turgut Reis, bizzat Trablusgarp'ın idaresini padişah'tan almış ve Malta'da şehit düştüğü tarihe kadar 11 yıl müddetince elinde tutmuştur.

Sinan Paşa, bu seferin ardından, 1552 senesinde mutad olduğu üzere, yine, 125 parça kadirga ile denize çıkmış, ertesi sene de bu seferini yinelemiştir. Fakat bu seferler esnasında büyük çaplı bir deniz harekâtına girişilmemiştir.

21 Aralık 1553 tarihinde vefat eden Sinan Paşa'nın öldüğü vakit iki kızı ve bir oğlu olmasına rağmen, servetini bunlara değil, ağabeyinin eşi olan Mihrimah Sultan'a bırakmıştır. Sinan Paşa adına Mimar Sinan tarafından inşa edilmekte olan Beşiktaş'taki cami tamamlanmadığı için, Paşa, Üsküdar'daki Mihrimah Sultan Camii'nin haziresine gömülmüştür. Beşiktaş'ta adına inşa edilmiş olan bir cami, bir medrese, bir mektep ve bir çift hamam mevcuttur.⁵

Sinan Paşa'nın kabri, Üsküdar Mihrimah Sultan Camii'nin haziresinde yer almaktadır. Türk mezar taşı işçiliğinin güzel örneklerinden biri olan Kaptan-ı Derya Sinan Paşa'nın mezar taşında "el-Merhûm el-magfûr Kapudan Sinan Paşa, senetü ihdâ ve sittîn ve tis'a mie; ilâ rahmetillâhi te'âlâ. Ruhuna Fatiha. 961" yazılıdır. Ayaktaşında ise

Kim bu merhumu dua ile ana
Hak Teâla rahmet eylesün ana
ve,

Yusuf-ı sâni idi ahhâba
Görünürdü adû gözine Sinan
Sihriyâ gel dua-yı hayr idelim
Rûh-ı pâkini şâd ide sübhân
Hâtif-i gaybî didi tarihini

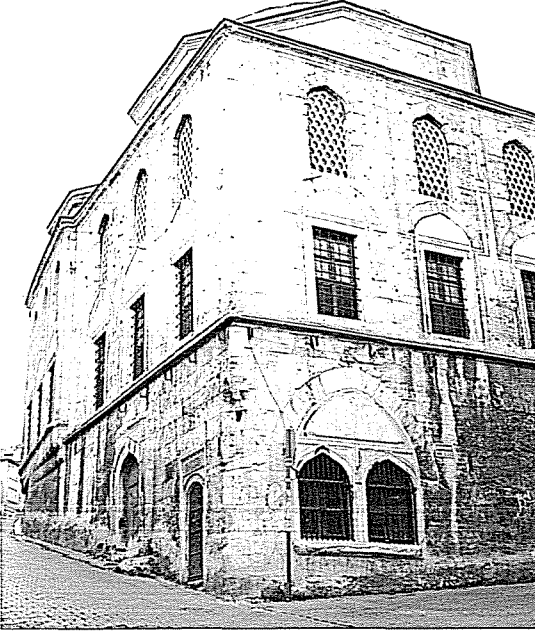
Daldı rahmet denizine kapudan

Yazılıdır.⁶ Bu manzume Şâir Sihri tarafından kaleme alınmış, *Tuhfetü'l-kibar*'da tamamı alıntılanmıştır.⁷

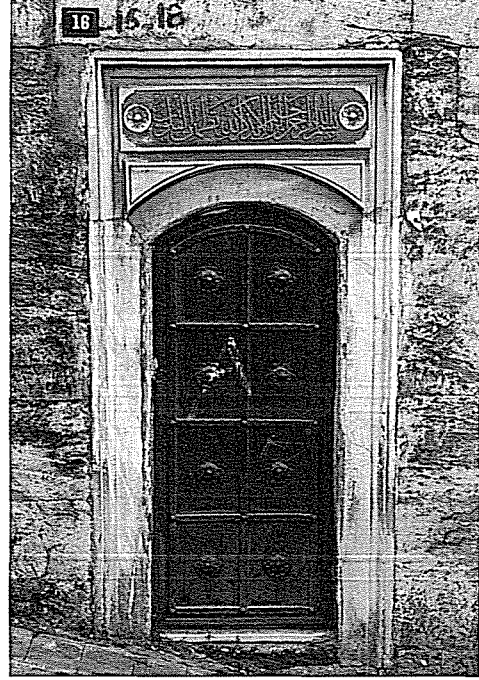
II. Kayserili Halil Paşa

1570 yılında Kayseri-Zeytun'da doğmuştur.⁸ Devşirme olarak ocağa alındıktan sonra, önce acemi oğlanları mektebinde, ardından da iç oğlanı olarak Enderrun'da eğitim görmüştür. Çakırcıbaşı ve yeniçeri ağalığı görevlerinde bulunan Halil Paşa, 1607'de yeniçeri ağası olarak Kuyucu Murad Paşa'nın Celalilerden Kalenderoğlu ve Canbulatoğlu'na karşı düzenlemiş olduğu sefere katılmıştır.

1609 senesinde Hafız Ahmed Paşa'nın yerine kaptan-ı derya olmuştur, bir süre

Halil Paşa Türbesi

sonra kendisine vezirlik payesi verilmiştir. 1611 senesinde kaptan-ı deryalıktan azledilmiş, bu dönemde de Osmanlı-Hollanda münasebetlerinin tesisine ve geliştirilmesine çabalamıştır. 21 Kasım 1613 tarihinde ikinci defa kaptan-ı derya olmuş, 17 Kasım 1616 tarihine kadar bu görevde kalmıştır. Bu tarihte Halil Paşa'ya sadaret mührü verilmiştir. Sadrâzamlığı döneminde 15 Haziran 1617 tarihinde serdar-ı Ekrem sıfatı ile devam etmekte olan Osmanlı Safevi mücadelesine katılmış, 1618 Mayıs'ında Erdebil'de Safevilerle yapmış olduğu muharebeyi kaybederek Serav Muahedesini imzalamak zorunda kalmıştır. Kışı Tokat'ta geçiren Halil Paşa İstanbul'a dönüşünde sadaretten azledildiğini öğrenmiş, ardından kendisine teklif edilen Şam Beylerbeyiliğini kabul etmeyerek, Üsküdar'daki Aziz Mahmud Hüdâyî dergâhına sığınmıştır. 23 Aralık 1619 tarihinde üçüncü defa kaptan-ı deryalığa getirilmiştir. Kendi himayesinde yetişen Abaza Paşa'nın Erzurum'da başlattığı isyanı bastırabileceği umuduyla 2 Aralık 1626 tarihinde ikinci kez sadaret mührü kendisine verilmiştir. 27 Ağustos'ta yeni bir Şark seferine çıkan Halil Paşa, Abaza Paşa ile yaptığı müzakerelerden bir netice alamamış ve İran'a karşı da herhangi bir zafer elde edilememiştir. Bunun üzerine 6 Nisan 1628 tarihinde azledilmiş, vezaretini devam ettiren Halil Paşa 5 Ağustos 1629 tarihinde vefat etmiştir.

Halil Paşa'nın Kaptanlığı dönemindeki faaliyetlerine göz atacak olursak, birinci kaptanlığı döneminde Halil Paşa Akdeniz'deki korsanlarla uğraşmıştır denebilir.

Onlara karşı her sene düzenli seferler düzenlemiştir. 1609 senesinde, Kıbrıs sularında Osmanlıların Karacehennem, Avrupalıların ise kızıl kalyon dedikleri büyük bir Malta kalyonunu ve başka birkaç kalyonu daha zaptetmiş ve İstanbul'a getirmiştir. Halil Paşa bu kaptanlığı döneminde, İspanya'ya karşı Hollanda ve Fas ile ittifak yaparak mücadele edilmesinin imkânlarını araştırmıştır.

Halil Paşa, ikinci kaptanlığı döneminde Tersane'deki gemilerin teçhizine koyulmuştur. Fas Hâkimi Mevlay Zeydan ve Hollanda'ya mektuplar yazarak bir ittifak arayışını yinelemiştir. 1614 senesinde Malta üzerine deniz seferine çıkmıştır. Dönüşte Trablusgarp'a uğrayıp bu bölgede karışıklık çıkaran Sefer Dayı'yı idam etmiş, ardından da Mayna bölgesindeki Rumların isyanını bastırmıştır. 1614-15 kışında donanmanın yenilenmesi faaliyetlerini sürdürmüştür. 1616'da donanmanın yenilenmesi işine tekrar girişen Halil Paşa, Cezayir ve Tunus'un idari yapılanmasını da yeniden düzenlemiş, ocak korsanlarının ahidnameli devletlere müdahalesini önlemeye çalışmıştır. Memnu metanın ticaretinde artış olması ve Kazakların Karadeniz kıyılarını vurmaları üzerine Karadeniz'e bir donanma göndermiş, kendisi de Ege denizine bir sefere çıkmıştır.

Üçüncü kez kaptan olduğu vakit Halil Paşa, İspanya'ya muhalefetini sürdürmüş ve sultan II. Osman'a İspanya krallığını işgal etmeyi tavsiye edecek kadar ileri gitmiştir. Bu noktada kişisel olarak ittifak girişimlerinde bulunduğu Fas'ın desteğine de güvenmekteydi. Fakat bu fikrine itibar edilmemiştir. Lehistan seferi esnasında kırk üç parça gemi ile Tuna ağzını tutmuş, 1620'de ise Akdeniz'e açılmıştır. II. Osman'ın bizzat çıktığı Lehistan seferi dolayısıyla bir kez daha Karadeniz'e açılmıştır. Buradaki Kazakların menfi faaliyetlerini engellemiştir.⁹

Halil Paşa, Melami-Hamzaviye, Şabaniyye, Halvetiyye ve Celvetiye tarikatları ile irtibat halinde idi. Celveti şeyhi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin onun üzerinde büyük etkisi vardı, sıkıntılı günlerinde Hüdâyî dergâhına sığınmıştır. Aziz Mahmud Hüdâyî, Alexander de Groot'un ifadesiyle, onun son tayininde bizzat etkili olmuştur.

Halil Paşa'nın biri Üsküdar'da, biri de Fatih'te olmak üzere iki hayratı vardır. Aziz Mahmud Hüdâyî dergâhının yanında, Aziz Mahmud Hüdâyî sokağı ile açık türbe sokağın kesiştiği köşede bugün hala mevcut olan türbe, sebil ve çeşmeden oluşan bir hayratı vardır. Onun hayatını ve katılmış olduğu seferleri konu edinen *Gazanâme* ya da *Gazavatnâme-i Halil Paşa*¹⁰ adlı bir eser de bulunmaktadır.

Halil Paşa'nın kendisinin yaptığı bir türbesi bulunmasına rağmen, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin türbesinin yanına gömülmeyi vasiyet ettiğinden, kendi adını taşıyan türbeye değil, Aziz Mahmud Hüdâyî'nin yanına defnedilmiştir.¹¹

III. Kapudan Yusuf Paşa

Asıl ismi Joseph Moskoviteh olan Yusuf Paşa'nın milliyeti belirtilmeden Dal-

maçya kıyılarından devşirildiği yazmaktadır. Yusuf Paşa, Ermeni Mustafa Ağa isimli bir bölük ağasının kölesidir.¹² Efendisinin ölümünden sonra saray hizmetine girmiş ve burada silahdarlığa kadar yükselmiştir. Bu esnada Sultan İbrahim'in gözüne girmeyi başarmış ve kızı Fatma Sultan'la nikahlanarak Damad ünvanını almıştır.¹³

1054/1644 senesinde Ebubekir Paşa'nın ölümü üzerine kaptan-ı deryalığa getirilmiş ve Girit seferine tayin edilmiştir. Girit'te üstlenmiş olan Venedikliler'in korsanlık faaliyetlerinde bulunmaları ve gelen geçen tüccar ve hacı gemilerini taciz etmeleri, bu seferde başlıca âmil olmuştur. Yusuf Paşa, büyük bir donanma ile Malta üzerine sefere çıkıldığı söylentisi yayarak 1645 senesi baharında sefere çıkmıştır. Donanma Navarin'de durakladıktan sonra Kaptan-ı Derya Yusuf Paşa seferinin yönünü komutanlarına açıklamış ve Girit'in fethine girişildiğini ilan etmiştir.¹⁴

Yusuf Paşa idaresindeki Osmanlı ordusu, Ağustos ayının ortalarında Hanya kalesini fethetmiş ve Yusuf Paşa da Hanya Fatihî ünvanını almıştır. Fetihle ilgili olarak, ebced hesabı ile 1054'e tekabül eden "Gaza-yı evvel" ve "Gazamız vâki oldu" şeklinde tarihler düşülmüştür. Yusuf Paşa, savaş sırasındaki tutumu ve alicenaplılığı ile dikkat çekmiş, bölgedeki ekonomik ve ticari yapıyı değiştirmek adına olsa gerek bu yapıya çok fazla müdahale etmemiştir.

Yusuf Paşa, fethin ardından iki kadirge ile İstanbul'a dönmüştür. Burada Sultan İbrahim'in iltifatlarına mazhar olmuş, fakat saray entrikaları neticesinde sonu ölümle bitecek olan bir süreç başlamıştır. Yusuf Paşa'nın rakibi olan ve onun Hanya'nın fethi ile kazandığı büyük prestiji kıskanan sadrazam Sadrazam Semîn Mehmet Paşa, esasında Yusuf Paşa'nın Girit'te büyük ganimetler kazandığı fakat bunları İstanbul'a getirmedeği yönündeki telkinleriyle, kendisi hakkında bir idam fermanı hazırlanmış ve 1646 senesinde idam edilmiştir.¹⁵

Yusuf Paşa'nın mezarı, Karaca Ahmed Mezarlığı'nda, 8. Ada içerisinde kalmıştır. Üzerinde kallavi bir serpuş bulunan lahitte, "merhum fâtihi Hanya el-gazi Hazreti/Silahdar Yusuf Paşa'nın ruhuna fatiha, sene 1055" yazılıdır.¹⁶

IV. Kapudan Gazi Musa Paşa

Bosnalıdır.¹⁷ Enderun'da yetişip silahdar-ı şehriyari olmuştur. 1634'te Mısır valisi olup 1635'te kubbe veziri ve 1636'da da rikab-ı hümayun kaymakamlığı görevine getirilmiştir. 1637'de Budin valisi olup 1638'de azledilmiştir. 1640 yılında yine Budin valiliğine atanmıştır. Muharrem Mart 1644'te azledilip sonradan Silistre valisi olmuş, 1645'te kaptan-ı deryalık kendisine tevdi edilmiştir. O esnada Girit seferi devam ettiğinden, görevle Hanya'ya gönderilmiştir. Ağır kış şartları dolayısıyla kışlamak için Mora'ya giderken, Eğriboz yakınlarında karşılaştıkları bir düşman gemisinden açılan ateş neticesinde şehit olmuştur. Bu esnada İstanbul'da hareketli günler yaşanmaktadır. Sadrazam Nevesinli Salih Paşa'nın idamı üzerine, Gazi Musa Paşa sadrazamlığa getirilmiş, bunun haberi

kendisine ulaşmış lakin sadaret mührü kendisine ulaşmadan vefat etmiştir. Bu yüzden, bazı kaynaklar 5 gün müddetle sadrazam olduğunu yazarlarken, bazıları ise sadrazamlar arasında onun adına yer vermezler.

Paşanın cenazesi ölümünün ardından Üsküdar'a getirilmiş ve burada, Karaca Ahmed yakınlarında defn olunmuştur.¹⁸ Ölümü ile ilgili olarak şu şiir kaleme alınmıştır.

Sadr-ı dindâr-ı velî rütbe o hemmâm-ı kelîm
Çün kapudânlığıyla eyledi azm-i deryâ
Niçe hizmetler edüp hısn-ı Girid üstine
Hem gazâ hükmünü her vechile kıldı icrâ
Ceng-i deryâda şehîd oldu o gâzi âhır
Eyliye âna Hüdâ cennet-i adni me'vâ
Kalem-i mebd-i gül fevtine yazdı târih
Azm-i firdevs-i ma'ad eyledi Musa Paşa
Sene 1057.¹⁹

V. Ammarzade Mehmed Paşa

1648 senesinde, Damad Fazlı Paşa'nın ardından kaptanlık vazifesi kendisine verilmiştir. 28 Zilhicce 1057-26 Cemaziyelevvel 1058 (25 Ocak 1648-18 Haziran 1648) arasında beş ay müddetle görev yapmıştır.²⁰ Bir mimarın oğlu olduğu için Ammarzade diye anılır. Denizci kökenlidir. Tersane-i Amire kethudası iken Kaptan paşalığa tayin olunmuştur. Kaptan paşalığı esnasında, Girit sevkياتında başarısızlık göstermiş ve Venedik donanması Çanakkale boğazını kapattığı için Girit'e göndermesi gereken mühimmatı yollayamamıştır. Bunun üzerine padişaha şikâyet edilmiş, aldığı emirlere rağmen düşman donanmasını yarmaya cesaret edemediği ithamı neticesinde 1648 senesi Haziran'ında idam edilmiştir.²¹ Yaklaşık beş ay müddetle kaptan-ı deryalık yapan Ammarzade'nin mezarının Karacaahmet Mezarlığında, Dedeler mevkiinde olduğu bilinmektedir.²²

VI. Topal Mehmed Paşa

1657 senesinde, Kaptan-ı Derya Seydi Ahmed Paşa'nın ardından, daha önceleri Şebinkarahisar ve Karaman mutasarrıflığı yapmış, son olarak ise Tımsıvar Beylerbeyiliğinden mazul olmuş olan Topal Mehmed Paşa'ya kaptan-ı deryalık vazifesi verilmiştir.²³ Girit kuşatması esnasında Venediklilerin Çanakkale Boğazı'nı ablukaya almaları ve uzunca bir süre bu ablukanın kaldırılamaması neticesinde, dönemin Sadrazamı olan Köprülü Mehmed Paşa bir kara harekatı düzenlemiş, denizden de dönemin kaptan paşası olan Topal Mehmed Paşa harekate geçmiştir. Bu hareket esnasında bir süre önce Venediklilerin eline geçmiş olan

Limni adasını geri aldığı için "Limni Fatihî"²⁴ olarak anılmış, fakat zalim bir kişiliği olması dolayısıyla (ifrat üzere zalim ve mürtekib²⁵) görevinden azledilerek Sakız muhafızlığına gönderilmiştir. 1070 tarihinden kendisine isnad edilen bazı suçlar dolayısıyla idam edilmiştir. Bir seneden biraz fazla bir müddet kaptan paşalık vazifesini ifa eden Topal Mehmed Paşa, Sakız'da idam edilmiş, Karacahmet'teki Dedeler mevkiinde defn olunmuştur.²⁶

VII. Kapudan Süleyman Paşa

Laz Ali Paşa'dan sonra, 1736-41 yılları arasında kaptan-ı derya olmuştur.²⁷ Kendisi denizci kökenli olup, derya beylerindendir. Hayatı tafsilatlı malumat bulunmamaktadır. Kaptan Paşalığı sırasında, 1736-39 tarihleri arasında cereyan eden Osmanlı-Rus savaşına katılmış ve donanmayı Karadeniz'e çıkarmıştır.²⁸ Ayvan-sarayı ve Ramizpaşazade Süleyman Paşa'nın mezarının Tunus Bağ civarında olduğunu söylemektedirler. Fakat mezar taşı bugün Çiçekçi Camii Haziresi içindedir. Tunusbağı mevkiinden yolların geçmesi neticesinde mezar taşları mezkûr caminin haziresine nakl olunmuştur. Süleyman Paşa, 1741 senesinde vefat etmiş ve yerine Sarı/Elçi Mustafa Paşa Kaptan olmuştur. Rahmi Mustafa Efen-din'in bu tarihi ile mazbuttur.

Âsâf-ı pür-dil-i düstûr-ı Süleyman-haşmet
 Behr-i zühhâm-ı himem ya'ni Kapudân Paşa
 Eyleyüp Bahr-i Siyâh'a sefer pey ender pey
 Niçe yüz aklıgı etdi o megâzî-pîrâ
 Âteş-efşânlık edüp sâ'ika-veş deryâda
 Ocağına su kodu düşmen-i dînin hakkâ
 Moskov'un bunca donanmasın edüp ber-geşte
 Eyledi âteş-i suzân-ı 'adûyu itfâ
 'Âkıbet eyledi sûziş-fiken-i bahr-i 'adem
 Sarsar-ı tünd-i felek fülk-i vücûdın hayfâ
 Ettiği gazuvv u cihâdın edüp ihsân ecrin
 Eyliye garka-i deryâ-yı mesûbat Hüdâ
 Sâl-i târih-i vefâtın dedi Rahmî hâtif
Sahn-ı cennet ola cây-ı Süleyman Paşa
 Sene 1153²⁹
 Mezar taşındaki tarih beyti ise şudur:
 Sâl-i târih-i vefâtın dedi Rahmî hâtif
Sahn-ı cennet ola cây-ı Süleyman Paşa
 1153 Ketebe Yahya³⁰

VIII. Hacı Ahmed Vesim Paşa

Ahmed Vesim Paşa son Osmanlı kaptan-ı deryasıdır.³¹ 1824'te Üsküdar'da, Yeniceşme'de doğmuştur. Mekteb-i Bahriye'yi bitiren Ahmed Vesim, donanmada görev almış ve Çengeloğlu Tahir Paşa hizmetine girmiştir. 1848'de de yüzbaşı olmuştur. Çeşitli gemilerde zabıtlık, süvarilik ve kumandanlık yapmıştır. 1850 senesinde eğitim amaçlı olarak İngiltere'ye gitmiş, dönüşünde donanmada topçu öğretmenliği yapmıştır. Kırım Savaşı'na katılmış ve Kırım İmtiyaz Nişanı ile ödüllendirilmiştir.

1861 senesinde Sultan Abdülaziz'in yaverliğine getirilen Ahmed Vesim, bir süre sonra Mekke Emiri Şerif Abdullah'a nişan ve hediye götürmek için Hicaz'a gönderilmiş, bu ziyareti esnasında hac farızasını yerine getirmiştir. 1863 senesinde Sultan Abdülaziz'in Mısır seyahati sırasında padişahın yaverliği vazifesinde bulunmuştur. 1865 yılı başlarında önce Meclis-i Bahri azalığına, ardından da reisliğine getirilerek vezir rütbesiyle Kaptan-ı Derya olmuştur. Sadrazam Keçecizade Fuad Paşa'nın donanma giderlerini kısıtlamasına karşı çıkınca kaptan paşalık görevinden azledilmiştir. Bundan sonra Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye azalığı ve Bahriye Meclisi ikinci reisliği gibi görevlerde bulunmuştur. Bu esnada yeniden kaptan paşalık kendisine tevdi edilmiştir. Donanma baş kumandanı olarak katıldığı ve dokuz ay süren Girit ablukası esnasında asilere ait bir vapuru ele geçirdiği için takdirname almıştır. 1868'te ayrıldığı görevinden sonra dokuz sene boşta kalmış, 1877-78 Osmanlı-Rus Harbi esnasında Tuna İdare-i Nehriye kumandanlığına, bir müddet sonra da Karadeniz boğazı muhafızlığına getirilmiştir. Bahriye Nezareti'nin kurulmasından sonra Sultan Abülhamid tarafından Bahriye nazırlığına atanmıştır. 1879 senesinde padişahın donanmanın silahsızlandırılması fikrine karşı koyduğu için görevinden alınarak evinde ikamete mecbur edilmiştir.

Ahmed Vesim Paşa, aynı zamanda bir hattattır. Sekiz tane Kuran-ı Kerim kaleme aldığı bilinen Ahmed Vesim Paşa, Mevlevi tarikatına mensuptur. Üsküdar Mevlevihanesine devam eden paşanın kabri de, Üsküdar'daki yalısında vefat ettikten sonra (1910) Mevlevihanenin türbesine defn edilmiştir. Ahmed Vesim Paşa'nın lahdi üzerinde "Kudemâ-yı vükelâ-yı Devlet-i Aliyyeden şeyhü'l-vüzerâ kapudân-ı deryâ hulefâ-yı Mevleviyye'den Hacı Ahmed Vesim Dede Paşa'nın kabridir. Velâdeti: 1240, Vefatı 1328. Ketebe Lutfî."³² yazılıdır.

DİPNOTLAR

¹ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, I, 114.

² Öküz limanında tersane ambarları için yapılan keşifle ilgili olarak bk. Cev-Bahriye, 3424 [Tarihsiz].

³ Feridun Emecen-İlhan Şahin, "Osmanlı Taşra Teşkilatının Kaynaklarından 957-958 (1550-1551) Tarihli Sancak Tevcih Defteri I", *Belgeler*, XIX/23, Ankara 1998, s. 58.

⁴ Katip Çelebi, *Tuhfetü'l-kibar fi esfari'l-bihar* (yay. haz. Orhan Şaik Gökyay), I, 100.

- ⁵ Hafız Hüseyin Ayvansarayı, *Vefeyat-ı Selatin ve Meşahir-i Rical* (haz. Fahri Ç. Derin), İstanbul 1978, s. 41.
- ⁶ Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, İstanbul, 2001, II, 574.
- ⁷ Katip Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr*, I, 101.
- ⁸ Kayserili Halil Paşa'nın geniş bir biyografisi için bk. Alexandre de Groot, *The Ottoman Empire and the Dutch Republic: A History of the Earliest Diplomatic Relations, 1610-1630*, s. 48-82; A. H. De Groot, "Halil Paşa", *DİA*, İstanbul 1996, XV, 326-327.
- ⁹ Halil Paşa'nın Kazaklara yönelik faaliyetleriyle ilgili olarak bkz. Victor Ostapchuk, "An Ottoman Gazaname on Halil Pasha's Naval Campaign against the Cossacks (1621)", XIV, 482-521.
- ¹⁰ TSMK, Revan Köşkü, nr. 1482; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2139. Eserle ilgili bir inceleme için bk. "Kayserili Halil Paşa'nın Hayatı ve Gaza-namesi", *Bir Dergisi*, sy. 4 (İstanbul 1995), s. 195-207.
- ¹¹ Mehmet Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, II, 620.
- ¹² Naima, *Tarih-i Naima*, İstanbul 1283, IV, 179.
- ¹³ Yusuf Paşa'nın biyografisi ile ilgili olarak bk. Ramiz Paşazade, *Harita-yı Kapudanan-ı Derya*, İstanbul 1258, s. 54; Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 45.
- ¹⁴ Naima, *Tarih-i Naima*, IV, 123.
- ¹⁵ Naima, *Tarih-i Naima*, IV, 177.
- ¹⁶ Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, II, 834; Behceti İsmail Hakkı el-Üsküdari, *Merâkid-i Mu'tebere-i Üsküdar* (yay. haz. Bedi N. Şehsuvaroğlu), İstanbul 1976, s. 63.
- ¹⁷ Biyografisi ile ilgili olarak bk. Ramiz Paşazade, *Harita-yı Kapudanan*, s. 55; Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 47.
- ¹⁸ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani*, IV, 521/22.
- ¹⁹ Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 47.
- ²⁰ Biyografisi ile ilgili olarak bk. Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 48; Ramiz Paşazade, *Harita-i Kapudanan*, s. 57; Danişmend, *Kronoloji*, İstanbul 1971, V, 192-193.
- ²¹ Naima, *Tarih-i Naima*, IV, 268.
- ²² Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 62-63.
- ²³ Biyografisi ile ilgili olarak bk. Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 63; Ramiz Paşazade, *Harita-i Kapudanan*, s. 66-67; Danişmend, *Kronoloji*, V, 196.
- ²⁴ Limni'nin geri alınması ve Topal Mehmed Paşa'nın bu süreçteki rolü ile ilgili olarak bk. Naima, *Tarih-i Naima*, V, 301-317.
- ²⁵ Naima, *Tarih-i Naima*, V, 326.
- ²⁶ Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 46.
- ²⁷ Hakkında çok fazla biyografik bilgi bulunmayan Süleyman Paşa hakkında bk. Ayvansarayı, *Vefeyat*, s. 46-47; Ramiz Paşazade, *Harita-yı Kapudanan*, s. 95.
- ²⁸ Osmanlı donanmasının bu savaş esnasındaki mevcut durumu ve faaliyetleri hakkında bk. İlhami Danış, *1736-39 Savaşlarında Karadeniz'de Osmanlı Donanması*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006. Süleyman Paşa'nın faaliyetleri ile ilgili olarak bk. İlhami Danış, *Karadeniz'de Osmanlı Donanması*, s. 66-75.
- ²⁹ Ayvansarayı, *Vefeyat-ı Selatin*, s.46-47.
- ³⁰ Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, I, 148.
- ³¹ Ahmed Vesim Paşa'nın tafsillatlı bir biyografisi için bk. Mustafa Uzun, "Ahmed Vesim Paşa", *DİA*, II, 158.
- ³² Nermi Haskan, *Yüzyıllar Boyunca Üsküdar*, II, 649.